

Денисюк О. Я.

заступник начальника відділу освітньої статистики і аналітики
ДНУ «Інститут освітньої аналітики», Київ, Україна, denysiuk.oksana@gmail.com
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-8584-0647>

Титаренко Н. В.

завідувач сектора шкільної освіти відділу освітньої статистики і аналітики
ДНУ «Інститут освітньої аналітики», Київ, Україна, nataliatytarenko@gmail.com
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-5837-393X>

Ткаченко В. В.

науковий співробітник сектора дошкільної освіти відділу освітньої статистики і аналітики
ДНУ «Інститут освітньої аналітики», Київ, Україна, v.tkachenko@iea.gov.ua
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-3144-1469>

Дронь Т. О.

науковий співробітник сектора шкільної освіти відділу освітньої статистики і аналітики
ДНУ «Інститут освітньої аналітики», Київ, Україна, t.dron@iea.gov.ua
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-1374-5610>

УЧИТЕЛЬ НУШ ТА ЙОГО РОЛЬ У РЕАЛІЗАЦІЇ РЕФОРМИ ШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Анотація. *Учитель є учасником і рушієм реформаторських змін, що на сьогодні відбуваються в загальній середній освіті. Він виступає драйвером реалізації концептуальних положень Нової української школи (НУШ). У статті розглянуто питання зміни парадигми ролі й місця сучасного вчителя в модерному освітньому процесі, зумовленої трансформацією шкільної освіти. Проаналізовано чинники переосмислення ролі вчителя в реаліях сьогодення. З'ясовано, що в сучасному світі висококваліфікований учитель повинен володіти низкою загальних і професійних компетентностей, як-от: мовно-комунікативна, предметно-методична, інформаційно-цифрова, інноваційна, організаційна та ін. Наголошено, що впровадження реформи НУШ покладає на вчителя нові ролі та обов'язки коуча, модератора, тьютора, фасилітатора. У дослідженні проаналізовано й узагальнено сутність понять «модератор», «тьютор», «коуч», «ментор», «фасилітатор» у контексті завдань, що постають перед учителем під час професійної діяльності. Стаття містить перелік освітніх індикаторів/показників, сформованих авторами, які допомагають відстежувати процес упровадження принципів і положень НУШ. Акцент зроблено на готовності педагогічних працівників до впровадження реформи НУШ. Проаналізовано завдання, які вчитель вважає важливими у своїй роботі. Зокрема, це формування компетентностей, розвиток в учнів критичного мислення, підготовка їх до самостійного розв'язання завдань тощо. Розглянуто дидактичні підходи, що є в арсеналі шкільного педагога та які він готовий застосовувати в роботі. Досліджено роль учителя в умовах реформування загальної середньої освіти, фахові компетенції, необхідні для реалізації завдань НУШ. Пріділено увагу проблемним питанням, вирішення яких допоможе вчителю ефективно втілювати в освітній процес ідеї й завдання НУШ.*

Ключові слова: *Нова українська школа, професійні компетентності, цінності НУШ, критичне мислення, тверді та м'які навички.*

JEL classification: I28.

DOI: 10.32987/2617-8532-2024-3-49-63.

© Денисюк О. Я., Титаренко Н. В., Ткаченко В. В., Дронь Т. О., 2024

Трансформаційні зміни, що відбуваються в загальній середній освіті починаючи з 2018 р., вимагають переосмислення місця й ролі вчителя в модерному освітньому процесі. Затвердження нових державних стандартів початкової та базової середньої освіти, професійних стандартів для вчителя з початкової освіти й учителя закладу загальної середньої освіти, реалізація концептуальних положень Нової української школи (НУШ), інформатизація та цифровізація сучасного уроку – усі ці новації покладають на сучасного шкільного педагога додаткові функції й обов'язки, вносять суттєві корективи в його професійну діяльність, розширюють перелік вимог до загальних і професійних компетентностей.

Відповідно до концепції НУШ, однією з цілей шкільної освіти є запровадження нового принципу педагогіки партнерства, що ґрунтується на співпраці учня, вчителя й батьків [1]. Не менш важливим завданням є стійке підвищення мотивації шкільного педагога через механізми надання академічної свободи та стимулювання до професійного зростання.

Виклики, що постають сьогодні перед учителем, можна подолати за умови володіння ним громадянською, соціальною, культурною, лідерською компетенціями й водночас професійними компетентностями, що необхідні йому для реалізації всіх складових освітнього процесу. Ідеться про сукупність компетенцій, як-от: мовно-комунікативна, предметно-методична, інформаційно-цифрова, психологічна, інклюзивна, компетентність педагогічного партнерства, проєктувальна, інноваційна, здатність до емпатії й рефлексії та ін. Завдяки зазначеним

компетенціям учитель успішно формуватиме різнобічно розвинену особистість, що критично мислить, діє, керуючись морально-етичними принципами, має активну життєву позицію, думає як інноватор, уміє й хоче навчатися впродовж життя.

У цій статті зроблено спробу дослідити трансформацію ролі вчителя як драйвера реформи НУШ, виокремити поставлені перед ним завдання, проаналізувати його ставлення до реформи та визначити компетенції, необхідні для її успішного просування.

Сьогодні як ніколи актуальними є дослідження й наукове осмислення функцій, що покладаються на вчителя, оскільки від його професійної діяльності залежить навчання та формування нового покоління, здатного розвиватись і навчатись упродовж життя, критично оцінювати явища й події, визначати власну життєву та професійну тректорії, бути ефективним у командній роботі, успішно взаємодіяти в мультикультурному середовищі, виявляти гнучкість і адаптивність у різноманітних ситуаціях тощо.

Як зазначає В. Васильєва, сучасний учитель – це одночасно тьютор, ментор, фасилітатор, новатор, модератор, коуч [2]. Таку думку поділяють Н. Гупан і О. Пометун, наголошуючи, що йдеться не про нову роль, а про сукупність низки різноманітних ролей учителя Нової української школи [3]. Крім іншого, у концепції НУШ визначено, що вчитель має бути ще й лідером, менеджером та успішною людиною. Він повинен демонструвати обізнаність і готовність реалізувати особистісно-орієнтовані та компетентнісні підходи до управління освітнім процесом тощо [4]. Отже, трансформації підлягає не лише

освітній процес, освітнє середовище, а й сам учитель, його компетентності. Як наслідок, підготовка та перепідготовка вчителя теж мають зазнавати суттєвих змін. На підтвердження цієї думки процитуємо слова методиста І. Павлюка: «Новий стандарт передбачає зовсім іншу організацію праці вчителів, самого процесу навчання, а головне – перетворення способу мислення педагога. “Базові” знання перетворюються на безрозмірні. З учителя хочуть зробити продавця послуг, менеджера, управлінця» [5].

Водночас американський педагог Дж. Хармер наголошує, що кориснішим буде об’єктивний (суто технічний) опис різних ролей учителя й пояснення їх користі, а не оціночні судження про їх ефективність [6]. Довгий перелік нових професійних функцій учителя, на нашу думку, може викликати певне несприйняття цієї інформації вчительською спільнотою. Тому постає потреба в поясненні кожної зазначеної позиції. Дослідження ефективності виконання цих ролей учителем може стати темою моніторингу.

Розглянемо детальніше сучасні терміни, що визначають роль учителя в парадигмі Нової української школи.

Тьютор (від англ. «tutor» – наставник) – учитель, який навчає дитину поза школою, з метою надання їй додаткової допомоги з вивчення предмета. Так трактує цю й наступні дефініції Кембріджський словник. Ряд науковців розглядають це поняття ширше: на їхню думку, це педагог і персональний наставник, що допомагає краще засвоїти навчальну тему, зрозуміти свої інтереси для подальшої профорієнтації, розставити пріоритети в навчанні, окреслити

напрямок свого розвитку та навчитися вчитися. Таким чином, тьютор сприяє більш ефективному й комфортному навчанню учня для реалізації окреслених за допомогою вчителя цілей власного розвитку [7]. І. Цюпак стверджує, що тьютор супроводжує навчання й самоосвіту учня, формуючи в нього індивідуальну відповідальність за своє навчання, та опирається на постійну рефлексію досвіду самоосвіти [8]. Узагальнюючи повноваження тьютора в школі, К. Осадча зазначає, що, дослідивши свого учня, учитель-тьютор разом із ним складає індивідуальну освітню програму й допомагає її реалізувати [9].

Фасилітатор (від англ. «facilitator», від лат. «facilis» – легкий, зручний) – людина, яка допомагає досягти результату (рішення), надаючи непряму чи опосередковану допомогу, не залучаючись безпосередньо до процесу, не здійснюючи керівництва, а лише спостерігаючи і спрямовуючи дії. С. Єфіменко уточнює, що вчитель-фасилітатор організовує роботу учнів у мікрогрупах для колективного розв’язання проблеми [10]. Таким чином, він забезпечує успішну групову комунікацію [11]. Фасилітатор у своїй діяльності застосовує особистісний підхід до кожного учня шляхом виявлення його ресурсних можливостей, пошуку внутрішньої мотивації, активізації мислення тощо. Він допомагає в усвідомленні цілей та підтримує позитивну групову динаміку в досягненні поставлених завдань засобами дискусії [12].

Модератор (від англ. «moderator» – регулятор, посередник) – людина, що намагається допомогти іншим людям дійти згоди. Педагог-модератор допомагає налагодити комунікацію та за-

безпечує створення спільноти в класі [10]. Модератор стежить за виконанням встановлених правил і норм. При цьому педагог-модератор має певні адміністративні повноваження, а саме може коментувати якісь репліки й судження учнів, узагальнювати отриману інформацію, стимулювати роботу, планувати хід подій тощо [12].

Коуч (від англ. «coach» – тренер, наставник) – людина, яка навчає інших удосконалюватися в спорті, навичках або шкільному предметі. Учитель-коуч, на думку І. Цюпак, допомагає учням ефективно розв'язувати навчальні завдання завдяки створенню згуртованої команди, відпрацьовуючи до автоматизму різні життєві та професійні ситуації [8]. С. Єфіменко зауважує, що педагог-коуч, на відміну від класичного педагога, не дає жорстких рекомендацій і готових алгоритмів розв'язання проблеми. Натомість він, використовуючи спеціальні спрямовуючі запитання, формує в учня здатність долати труднощі й досягати мети [10].

Ментор (від англ. «mentor» – наставник, керівник) – людина, що надає молодшій або менш досвідченій людині допомогу й поради впродовж певного періоду, особливо на роботі чи в школі. На думку Т. Забавляєвої

та В. Пюрко, завдання ментора – допомагати учневі, коли він просить про це. Отже, ментор зацікавлений в індивідуальному зростанні й розвитку міжособистісних стосунків кожного окремого учня. Водночас науковці наголошують, що ментор самостійно встановлює інтенсивність і напрямок навчання учня [13]. Підтверджує визначення ментора як помічника учня й С. Єфіменко, розглядаючи його роль у контексті одного з принципів реформи НУШ, а саме педагогіки партнерства. Дослідниця підкреслює, що ментор, який супроводжує учня в процесі пізнання та досліджує світ разом із ним, є партнером. Окрім того, С. Єфіменко розмежовує поняття «друг» і «партнер». На її переконання, на відміну від друга, з яким в учня горизонтальні зв'язки, учитель-ментор має бути «вищим» за учня з огляду на свій життєвий і професійний досвід. І цей досвід спонукає вчителя завжди бути готовим прийти на допомогу учневі, конструктивно критикувати, ставитися до нього як до особистості, гідної поваги [10].

Узагальнюючи характеристики ролей, що повинні бути притаманні сучасному вчителю НУШ, маємо таку схему асоціацій (рис. 1).

Тьютор	• Підтримує учня. • Розробляє з учнем індивідуальну освітню траєкторію
Модератор	• Підтримує й організовує роботу групи. • Коментує роботу учнів за потреби
Ментор	• Допомагає учневі, коли він просить. • Налагоджує партнерські стосунки з учнем
Коуч	• Створює згуртовану команду. • Відпрацьовує до автоматизму життєві й професійні ситуації
Фасилітатор	• Супроводжує роботу учнів у мікрогрупах. • Створює внутрішню мотивацію. • Не втручається в роботу групи

Рис. 1. Схема ролей сучасного вчителя в асоціаціях

Побудовано авторами.

Як бачимо, сформульовані функції, притаманні певній ролі сучасного вчителя, зводяться до підтримки, наставництва, партнерства й педагогічного супроводу учня в його діяльності. Разом із тим деякі функції дублюють одна одну, наприклад модератор «підтримує й організовує робочу групу», а фасилітатор «супроводжує роботу учнів у мікрогрупах». Не можна не зауважити, що досвідчені вчителі у своїй роботі й раніше застосовували прийоми, описані в схемі ролей сучасного вчителя. З огляду на зазначене постають питання: як учитель загалом сприймає реформу Нової української школи? Яким є ставлення вчителя до нових ролей? Які проблеми і труднощі виникають у вчителя на шляху власної трансформації? Отримати відповіді на ці та інші питання можна в межах моніторингу впровадження концептуальних положень НУШ. Учителі-респонденти дають відповіді на питання, що стосуються різноманітних аспектів роботи шкільного педагога. Зокрема, ДНУ «Інститут освітньої аналітики» впродовж 2019–2023 рр. проведено низку моніторингових досліджень, предметом спостереження яких була готовність педагогічних працівників до впровадження реформи НУШ. Наприклад, у 2021 р. досліджувалося питання ставлення вчителів до

основоположних цінностей НУШ. Відповіді, отримані за результатами опитування, дослідники порівняли з відповідями на аналогічне питання в дослідженні 2020 р. (рис. 2) [14].

Так, у 2021 р. спостерігається тенденція зменшення відсотка вчителів, які повністю поділяють концептуальні засади НУШ, натомість збільшилася частка тих, хто «швидше поділяє». Така динаміка ставлення до принципів реалізації реформи свідчить про критичний підхід і, відповідно, активну залученість шкільних учителів до реалізації засад НУШ в освітній процес.

Питання ролі вчителя в упровадженні реформи НУШ досліджувалося у 2021 р. [14] і 2023 р. [15]. Моніторингове дослідження 2023 р. щодо готовності педагогічних працівників до реалізації НУШ було наймасовішим за весь час спостережень і охопило 48,5 тис. респондентів, а саме вчителів 5–9-х класів, що в середньому становило 9 осіб на один заклад загальної середньої освіти.

Аналіз та порівняння результатів цих досліджень продемонстрували бачення вчителями власної ролі в контексті реалізації реформи НУШ, а також виявили низку тенденцій, що вказують на поступову трансформацію підходів учителів щодо окреслених завдань з упровадження шкіль-

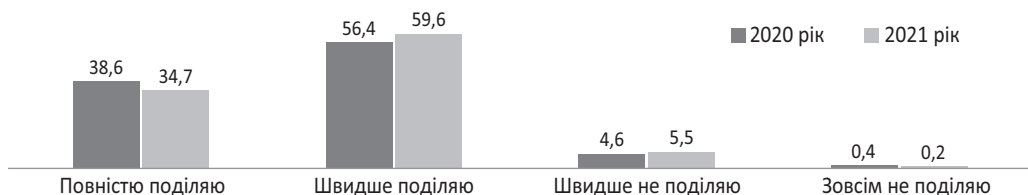

Рис. 2. Розподіл респондентів дослідження за відповідями на питання «Оцініть, наскільки Ви поділяєте цінності НУШ?» у 2020 і 2021 рр., %

Джерело: [14, с. 22].

ної реформи. Так, для переважної більшості респондентів важливим є формування в учнів розуміння корисності знань для успішної самореалізації, зацікавленості до навчання та критичного мислення. Принагідно зазначимо, що, за даними дослідження 2021 р., повністю підготовленими й швидше підготовленими до формування в учнів критичного мислення виявилось менше половини респондентів (47,9 та 49,8 % відповідно) (рис. 3). Близькими за значенням до попередніх результатів були частки вчителів за самооцінкою їхньої ролі в освітньому процесі щодо формування в учнів розуміння корисності знань для успішної реалізації себе в професійному й особистому житті та у формуванні навичок самостійного розв'язання поставлених завдань із використанням отриманих знань.

Отже, учителі свідомі щодо актуальності розвитку компетентностей, необхідних учням для успішної самореалізації в житті. Водночас спостерігаємо тенденцію стійкої впевненості вчителів, що передача учням масиву знань, якими вони володіють, є їхнім

важливим завданням. Таку думку поділяє більше половини респондентів, що брали участь у дослідженні 2023 р. (рис. 4). Це свідчить про те, що на сьогодні використання в роботі традиційних репродуктивних методик навчання залишається досить поширеною практикою.

Як зазначалося вище, сучасний учитель є драйвером реформ, а отже, інноватором, відкритим до сприйняття та застосування нових підходів, ідей, методик, практик у професійній діяльності. Тому важливо дослідити, які саме освітні інновації найбільше імпонують шкільним педагогам. Згідно з результатами Моніторингового дослідження щодо готовності педагогічних працівників до реалізації Нової української школи за 2023 р. [14], понад третину (35,5 %) учителів-респондентів повністю схвалюють уведення нового Державного стандарту базової середньої освіти. Найбільше серед інновацій НУШ опитаним імпонує вчительська автономія (64,5 %) і принципи педагогіки партнерства (58,8 %). Більше половини опитаних учителів

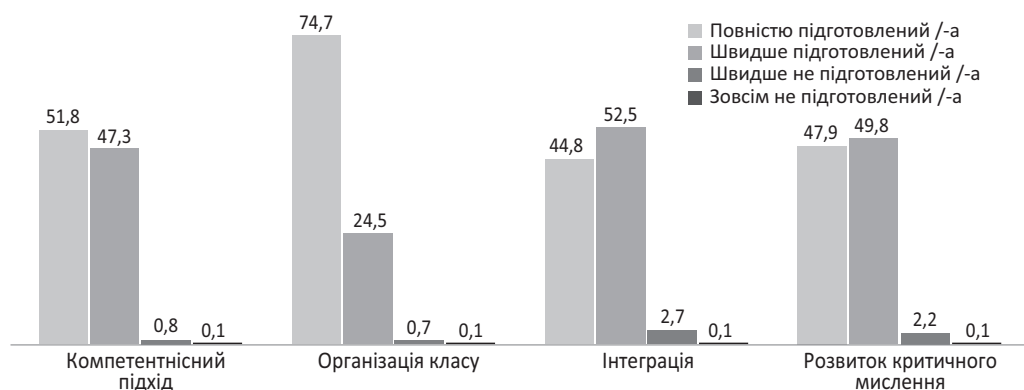

Рис. 3. Розподіл респондентів дослідження за оцінкою їхньої готовності щодо викладання за відповідними складовими, %

Джерело: [14, с. 23].

Рис. 4. Розподіл кількості учасників дослідження – учителів 5–9-х класів ЗЗСО за роллю вчителя в освітньому процесі (показник «повністю погоджуюсь»), %

Джерело: [15, с. 36].

повністю готові розвивати в учнів критичне мислення (55,4 %), реалізувати компетентнісне (54,1 %) й диференційоване (51,2 %) навчання.

Разом із тим аналіз відповідей учителів виявив тенденції певного несприйняття деяких інноваційних ініціатив. Так, значний відсоток (88,6 %) учителів продовжують використовувати традиційну бальну шкалу оцінювання освітніх результатів учнів. Водночас схвальне ставлення до формувального оцінювання висловили 38,7 % вчителів. Зауважимо, що формувальне / поточне формувальне оцінювання – безперервний процес, який здійснюється на постійній основі впродовж навчального року та є важливою складовою впровадження НУШ. У ході формувального оцінювання вчитель надає, а учень базової середньої й старшої профільної школи отримує зворотний зв'язок щодо його успіхів (прогресу) згідно з визначеними цілями навчання. Припустимо, що на час проведення дослідження частина педагогів були недостатньо обізнані з методикою впровадження в практичну діяльність цієї інновації. Прийом оціночного судження використовують лише 3,1 % педагогів. Саме ця форма оцінювання, відповід-

но до концепції НУШ, формує в учня можливість бачити свій навчальний прогрес і бажання вчитися.

Лише 41 % учителів почуваються повністю впевненими в підготовленості до формування в учнів м'яких навичок (soft skills).

Порівняльний аналіз результатів досліджень 2019 і 2023 рр. щодо готовності педагогічних працівників до реалізації концепції НУШ виявив певні відмінності в баченні власних завдань учителями початкової (2019 р.) і базової (2023 р.) школи. Так, пріоритетним завданням для 84,6 % вчителів початкової школи на другому році впровадження НУШ є формування в учнів зацікавленості в навчанні (рис. 5), а частка вчителів базової школи, які поділяють цю думку, становить 52,5 % та посідає четверту позицію серед п'яти запропонованих варіантів відповіді.

Таким чином, можна констатувати, що вчителі, які вже мають досвід роботи в умовах реформи НУШ (учителі початкової школи), здебільшого усвідомлюють важливість формування в учнів зацікавленості в навчанні та корисності знань для успішної самореалізації. Натомість учителі, які лише вступають у реформу (учителі 5–9-х класів), розуміючи необхідність

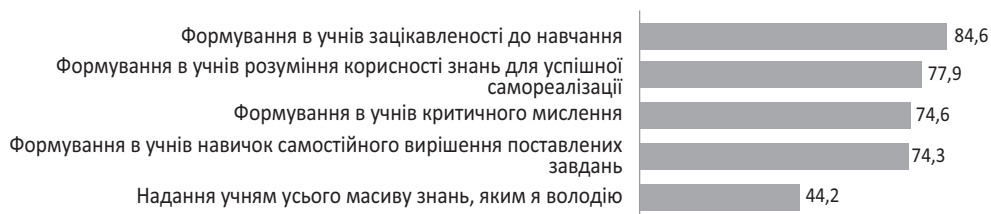

Рис. 5. Розподіл кількості учасників дослідження – учителів 1-х класів ЗЗСО за роллю вчителя в освітньому процесі (показник «повністю погоджуюсь»), %
Джерело: [16, с. 20].

формування в учнів критичного мислення й навичок самостійного розв'язання поставлених завдань, продовжують вважати, що надання учням усього масиву знань, яким вони володіють, є їхнім основним завданням. З огляду на це буде корисно дослідити стан упровадження реформи НУШ у базовій школі через рік, проаналізувати зміни в ставленні вчителів до своєї ролі в навчальному процесі.

Підвищення кваліфікації вчителів є необхідною умовою успішного впровадження реформи НУШ. З огляду на це важливо володіти даними щодо проходження вчителями фахової перепідготовки. За результатами моніторингового дослідження стосовно готовності педагогічних працівників до реалізації НУШ, у 2023 р. майже половина вчителів-респондентів (49,9 %) підвищували кваліфікацію. При цьому вони скористалися

можливістю, передбаченою НУШ, самостійно вибрати надавача таких послуг. Зокрема, більшість педагогів звернулися по послуги з підвищення кваліфікації до обласного інституту післядипломної педагогічної освіти (ОІППО). Програмами з підвищення кваліфікації різноманітних освітніх платформ скористалися 19,5 % вчителів-респондентів. Прихильність до традиційних форм (ОІППО) підвищення кваліфікації самі вчителі обґрунтовують високим фаховим рівнем викладачів (70,4 %) та якісним переліком навчальних програм (60,3 %) (рис. 6).

Учителі, які віддали перевагу освітнім платформам, мотивують свій вибір цікавими тематиками майстер-класів/тренінгів/семінарів (72,8 %) і сучасними методиками подання навчальної інформації викладачами/спікерами, що відповідають

Рис. 6. Розподіл кількості учасників дослідження – учителів 5-9-х класів ЗЗСО за причиною проходження підвищення кваліфікації в ОІППО, %
Джерело: [15, с. 47].

їхнім потребам, запитам та можливостям.

Традиційно важлива роль у підготовці вчителів до реалізації принципів НУШ залишається за шкільними методичними об'єднаннями та за шкільною адміністрацією. Зауважимо, що існує тенденція до оновлення змісту й форм підготовки в закладах загальної середньої освіти: тренінги з опанування нових технологій, воркшопи, заняття щодо запобігання

професійному вигоранню тощо. Третина опитаних учителів зазначили, що спільно з колегами розробляють навчальні програми (33 %) і освітню програму закладу (34,9 %). Напрями підготовки показано на рис. 7.

Серед дидактичних підходів учителів базової школи лідирують традиційні предметні (76,2 %) й розповідно-пояснювальні (69,7 %) (рис. 8). А принципи НУШ передбачають оновлення змісту освіти, формуван-

Рис. 7. Розподіл кількості учасників дослідження – учителів 5–9-х класів ЗЗСО за напрямками співпраці вчителів у закладі освіти, %

Джерело: [15, с. 34].

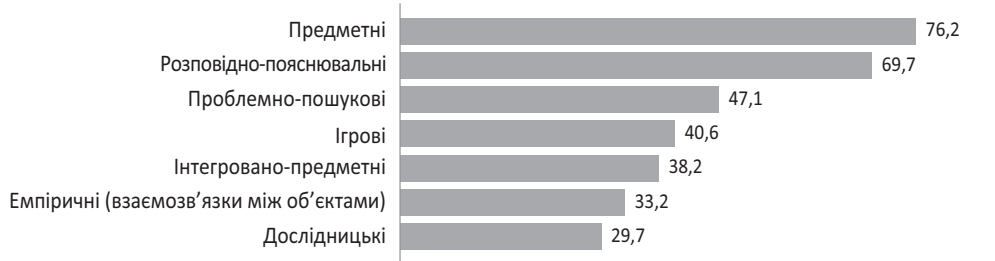

Рис. 8. Розподіл кількості учасників дослідження – учителів 5–9-х класів ЗЗСО за підходами до організації освітньої діяльності (показник «постійно»), %

Джерело: [15, с. 37].

ня в учнів уміння як здобувати, так і застосовувати знання, формування м'яких навичок для успішної реалізації особистості в подальшому житті. Досягненню цих цілей сприятимуть предметно-пошукові, емпіричні, інтегровано-предметні, експериментальні підходи. Як впливає з рис. 8, на першому році впровадження реформи НУШ у базовій середній школі в освітньому процесі такі дидактичні прийоми використовуються менше. Утім, саме вони є ефективними для розвитку компетентностей як одного із засадничих принципів НУШ.

Дослідження ролі вчителя в умовах реформування загальної середньої освіти передбачало отримання відповіді на питання: які фахові компетенції необхідні для реалізації завдань Нової української школи? Опитування понад 48 тис. учителів 5–9-х класів показало, що найбільша частка вчителів (69,4 %) повністю підготовлені до викладання в Новій українській школі за професійною складовою «організація класу». Більше половини вчителів (55,4 %) повністю готові розвивати в учнів критичне мислення, реалізувати компетентнісне (54,2 %) та диференційоване (51,2 %) навчання. Найменше вчителів (41 %) почуються пов-

ністю впевненими в підготовленості до формування в учнів м'яких навичок (рис. 9).

Одним із засадничих принципів НУШ є формування в учнів твердих (hard skills) і м'яких (soft skills) навичок, тобто навичок предметних та надпредметних. Важлива роль у цьому питанні відводиться саме вчителю як коучу, ментору, тьютору. Дослідження рівня сформованості твердих і м'яких навичок засвідчило, що, на думку 51 % вчителів базової середньої школи, учні демонструють однаковий прогрес у формуванні цих навичок. Досить значна частка вчителів-респондентів не змогли відповісти на це питання (рис. 10). Така ситуація може вказувати на те, що вчителі не розрізняють понять «м'які навички» й «тверді навички» або не впевнені у своїх знаннях із цього питання.

Узагальнюючи викладене, доходимо таких висновків. Виклики реформи НУШ дали поштовх трансформації світогляду вчителя щодо розуміння ним свого місця в сучасному освітньому процесі. Для успішної реалізації принципів Нової української школи вчитель повинен володіти професійними компетентностями нового рівня, мати високу самоти-

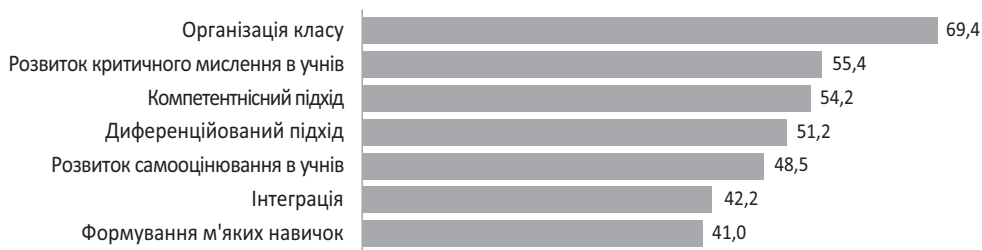

Рис. 9. Розподіл кількості учасників дослідження – учителів 5–9-х класів ЗЗСО за ступенем підготовленості до викладання за такими напрямками (показник «повністю підготовлений (-а)», %)

Джерело: [15, с. 45].

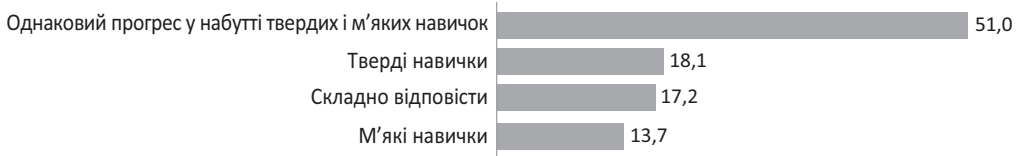

Рис. 10. Розподіл кількості учасників дослідження – учителів 5–9-х класів ЗЗСО за навичками, які краще розвинені в їхніх учнів, %

Джерело: [15, с. 43].

вацію, систематично підвищувати власну фахову майстерність, реалізовувати на практиці педагогіку партнерства. Суспільство очікує від шкільного педагога відмови від ретрансляційної подачі знань та відходу від авторитарного стилю у викладанні. Натомість воно сподівається бачити в ньому наставника, ментора, коуча задля якнайповнішого розкриття потенціалу учня.

Автори дослідження спробували визначити ціннісні й професійні складові, носієм яких є педагогічний працівник – упроваджувач реформи НУШ. В основу дослідження було покладено результати циклу моніторингових спостережень (2019–2023 рр.) щодо готовності педагогічних працівників до впровадження концептуальних положень НУШ. Оскільки 2023/2024 н. р. є етапом переходу НУШ на рівень базової школи, велику увагу приділено аналізу результатів дослідження 2023 р., де респондентами були вчителі 5–9-х класів. Перед шкільними педагогами рівня базової школи постає низка викликів, адже реформа вимагає трансформації світогляду вчителя в контексті розуміння ним свого місця в інноваційному освітньому процесі. Серед цих викликів – зміна дидактичних підходів у викладанні з акцентом на застосуванні дослідницьких, емпіричних, проблемно-пошукових, інте-

гровано-предметних, ігрових тощо. Натомість станом на 2023 р. учителі базової школи віддають перевагу традиційним предметним і розповідно-пояснювальним підходам.

Фахова компетентність учителя в умовах реалізації принципів Нової української школи передбачає сукупність знань, умінь, практичних навичок, інноваційного мислення, здатності динамічно й креативно провадити освітню діяльність. Дослідження цього питання визначило рейтинг напрямів, за якими вчитель базової школи підготовлений працювати під час навчання учнів. Першу позицію в переліку фахових компетентностей посідає вміння організувати клас, а останню – уміння формувати та розвивати м'які навички.

Важливим результатом цього дослідження, на думку авторів, є сформованість групи показників/індикаторів для визначення перебігу шкільної реформи й стану залученості вчителів до її реалізації. Серед цих показників – ставлення педагогічного працівника до своєї професійної діяльності; частка вчителів, що не планують змінювати сферу діяльності впродовж найближчих двох років; організація освітньої діяльності вчителя; фаховий рівень учителя; рейтинг підходів до оцінювання учнів, які вчитель використовує найчастіше; ставлення вчителя

до реформи НУШ; потреби вчителя для успішної реалізації реформи НУШ тощо.

Дані, отримані в процесі дослідження, актуальні для формування

освітньої політики в контексті реалізації концептуальних положень Нової української школи, а також для аналізу ролі вчителя в упровадженні НУШ на рівні базової школи.

Список використаних джерел

1. Про схвалення Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року : розпорядження Кабінету Міністрів України від 14.12.2016 № 988-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/988-2016-%D1%80#Text>.
2. Васильєва В. В. Нові професійні ролі і завдання сучасного вчителя в контексті концепції Нової української школи. 2018. URL: <https://vseosvita.ua/library/novi-profesijni-rol-i-zavdannja-sucasnogo-vcitela-vkonteksti-koncepcii-novoi-ukrainskoi-skoli-87162.html>.
3. Гупан Н., Пометун О. Нові професійні ролі вчителя як чинник інноваційного розвитку демократичної освіти. *Формування громадянської культури в новій українській школі: традиційні та інноваційні практики* : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Суми, 6–7 черв. 2019 р.). Суми, 2019. С. 176–181. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/716654/>.
4. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи / М-во освіти і науки України. Київ, 2016. URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>.
5. Павлюк І. В. Особистість сучасного вчителя в новій школі. *Урок.ОСВІТА.UA* : вебсайт. 2014. URL: <https://urok.osvita.ua/materials/administration/41904/>.
6. Harmer J. How to Teach English. 2010. URL: <https://fliphtml5.com/nwhr/prsh/basic>.
7. Gardner R., Nobel M. M., Hessler T., Yawn C. D., Heron T. E. Tutoring System Innovations: Past Practice to Future Prototypes. *Intervention in School and Clinic*. 2007. Vol. 43, Iss. 2. P. 71–81. DOI: <https://doi.org/10.1177/10534512070430020701>.
8. Цюпак І. М. Сутність дефініції «тьютор» у сучасному просторі дошкільної освіти. *Підготовка сучасного педагога дошкільної та початкової освіти в умовах розбудови Нової української школи* : зб. матеріалів Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Херсон, 19–20 квіт. 2018 р.). Херсон : ТОВ «Борисфен-про», 2018. С. 51–52. URL: http://ekhsuir.kspu.edu/bitstream/handle/123456789/7632/45_%D0%A6%D1%8E%D0%BF%D0%B0%D0%BA%20%D0%86.%D0%9C.pdf?sequence=1&isAllowed=y.
9. Осадча К. До питання щодо інституціалізації професії тьютора в українському освітньому просторі. *Ukrainian Journal of Educational Studies and Information Technology*. 2018. Vol. 6, № 1. URL: https://www.researchgate.net/publication/326265813_Do_pitanna_sodo_institucionalizacii_profesii_tutora_v_ukrainskomu_osvitnomu_prostor.
10. Єфіменко С. Нові професійні ролі сучасного педагога. 2019. URL: <https://cusu.edu.ua/ua/konferenc-19-20/ix-mizhnarodna-naukovo-praktychna-onlain-internet-konferentsiia-problemy-ta-innovatsii-v-prirodnycho-matematychnii-tekhnologichnii-i-profesiinii-osviti/sektsiia-2/10483-novi-profesijni-rol-i-suchasnoho-pedahoha>.
11. Goffman E. The presentation of self in everyday life. University of Edinburgh Social Sciences Research Centre, 1959. URL: https://monoskop.org/images/1/19/Goffman_Erving_The_Presentation_of_Self_in_Everyday_Life.pdf.
12. Гусак В. М. Нові ролі педагога у контексті реформ сучасної української школи. *Педагогіка партнерства як основа розвитку суб'єктів освітньої діяльності в умовах*

НУШ : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Житомир, 15 трав. 2019 р.). Житомир, 2019. URL: <https://conf.zippo.net.ua/?p=79>.

13. *Забавляєва Т. А., Пюрко В. Є.* Організація навчально-виховного процесу на засадах педагогіки партнерства в умовах реалізації Концепції нової української школи. *Особистісно-професійний розвиток вчителя в умовах реалізації Концепції Нової української школи* : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. з міжнародною участю (м. Мелітополь, 14–16 черв. 2018 р.). Мелітополь : ФОП Однорог Т. В., 2018. С. 119–121. URL: https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/23232/1/2018_Starosta%20V_Popadich%20O_s.195-198%3B%20Starosta%20V_Keminj%20I_s.230-233%20Melitopol.pdf.

14. Дослідження щодо готовності педагогічних працівників до реалізації Концепції Нової української школи / ДНУ «Інститут освітньої аналітики». Київ, 2021. 69 с. URL: https://iea.gov.ua/wp-content/uploads/2021/12/Teachers_Report_2021-1.pdf.

15. *Денисюк О. Я., Дронь Т. О., Титаренко Н. В.* Моніторингове дослідження щодо готовності педагогічних працівників до реалізації Нової української школи / ДНУ «Інститут освітньої аналітики». Київ, 2023. 59 с. URL: https://iea.gov.ua/wp-content/uploads/2023/11/teaching-staff_2023.pdf.

16. Дослідження щодо готовності педагогічних працівників до реалізації Концепції Нової української школи / ДНУ «Інститут освітньої аналітики». Київ, 2019. 69 с. URL: https://iea.gov.ua/wp-content/uploads/2020/06/Doslidzhennya-shhodo-gotovnosti-pedagogichnih-pratsivnikov-do-realizatsiyi-Kontseptsii-Novoyi-ukrayinskoyi-shkoli_2019.pdf.

Oksana Denysiuk

SSI "Institute of Educational Analytics", Kyiv, Ukraine, denysiuk.oksana@gmail.com
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-8584-0647>

Nataliia Tytarenko

SSI "Institute of Educational Analytics", Kyiv, Ukraine, nataliatytarenko@gmail.com
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-5837-393X>

Tetiana Dron

SSI "Institute of Educational Analytics", Kyiv, Ukraine, t.dron@iea.gov.ua
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-1374-5610>

Valentina Tkachenko

SSI "Institute of Educational Analytics", Kyiv, Ukraine, v.tkachenko@iea.gov.ua
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-3144-1469>

NUS TEACHER AND THEIR ROLE IN THE IMPLEMENTATION OF SCHOOL EDUCATION REFORM

Abstract. *The teacher is both a participant and a driving force in the reformative changes currently taking place in general secondary education. They serve as a driver for the implementation of the conceptual provisions of the New Ukrainian School (NUS). This article deals with the issues of the paradigm shift in the role and position of the modern teacher in the educational process caused by the transformation of school education. The*

authors analyse the factors leading to the rethinking of the teacher's role at the present stage. It is established that in the modern world, a highly qualified teacher must possess a number of general and professional competences, including linguistic-communicative, subject-methodological, information-digital, innovative, organisational and others. It is emphasised that the implementation of the NUS reform imposes new roles and responsibilities on the teacher as a coach, moderator, tutor, and facilitator. The study analyses and summarises the essence of the concepts of "moderator", "tutor", "coach", "mentor", and "facilitator" in the context of the tasks faced by teachers in their professional activities. The article includes a list of educational indicators developed by the authors to help monitor the implementation of the principles and provisions of the NUS. The focus is on the teachers' readiness to implement the NUS reform. The study analyses the tasks that teachers consider important in their work, such as fostering competences, developing pupils' critical thinking and preparing them for independent problem solving. This study also examines the didactic approaches available to school teachers and their readiness to apply them in their work. The role of the teacher in the context of reforming general secondary education and the professional competences necessary for the implementation of the NUS tasks have been studied. Attention has been paid to problematic issues, the resolution of which will help the teacher to effectively implement the ideas and tasks of the NUS in the educational process.

Keywords: New Ukrainian School (NUS), professional competences, NUS values, critical thinking, hard and soft skills.

References

1. Cabinet of Ministers of Ukraine. (2016). *On the approval of the Concept for the implementation of state policy in the field of reforming general secondary education "New Ukrainian School" for the period up to 2029* (Resolution No. 988-p, December 14). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/988-2016-%D1%80#Text> [in Ukrainian].
2. Vasylieva, V. V. (2018). *New professional roles and tasks of a modern teacher in the context of the New Ukrainian School concept*. Retrieved from <https://vseosvita.ua/library/novi-profesijni-rol-i-zavdannja-sucasnogo-vcitela-vkonteksti-koncepcii-novoi-ukrainskoi-skoli-87162.html> [in Ukrainian].
3. Hupan, N., & Pometun, O. (2019). New professional roles of teachers as a factor of innovative development of democratic education. *Formation of civic culture in the new Ukrainian school: traditional and innovative practices*, Proceedings of the All-Ukrainian Scientific and Practical Conference. Sumy. Retrieved from <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/716654/> [in Ukrainian].
4. Ministry of Education and Science of Ukraine. (2016). *New Ukrainian school. Conceptual framework for secondary school reform*. Retrieved from <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf> [in Ukrainian].
5. Pavliuk, I. V. (2014). *The personality of a modern teacher in a new school*. Retrieved from <https://urok.osvita.ua/materials/administration/41904/> [in Ukrainian].
6. Harmer, J. (2010). *How to Teach English*. Retrieved from <https://fliphtml5.com/nwhr/prsh/basic>.
7. Gardner, R., Nobel, M. M., Hessler, T., Yawn, C. D., & Heron, T. E. (2007). Tutoring System Innovations: Past Practice to Future Prototypes. *Intervention in School and Clinic*, 43(2), 71-81. DOI: <https://doi.org/10.1177/10534512070430020701>.
8. Tsiupak, I. M. (2018). The essence of the definition of "tutor" in the modern space of preschool education. *Training of a modern teacher of preschool and primary education in the*

context of the development of the New Ukrainian School, Proceedings of the All-Ukrainian Scientific and Practical Conference. Kherson. Retrieved from http://ekhsuir.kspu.edu/bitstream/handle/123456789/7632/45_%D0%A6%D1%8E%D0%BF%D0%B0%D0%BA%20%D0%86.%D0%9C.pdf?sequence=1&isAllowed=y [in Ukrainian].

9. Osadcha, K. (2018). The problem of tutor profession institutionalization in the Ukrainian educational space. *Ukrainian Journal of Educational Studies and Information Technology*, 6(1). Retrieved from https://www.researchgate.net/publication/326265813_Do_pitanna_sodo_institucionalizacii_profesii_tutora_v_ukrainskomu_osvitnomu_prostori [in Ukrainian].

10. Yefimenko, S. (2019). *New professional roles of the modern teacher*. Retrieved from <https://cusu.edu.ua/ua/konferenc-19-20/ix-mizhnarodna-naukovo-praktychna-onlain-internet-konferentsiia-problemy-ta-innovatsii-v-pryrodnycho-matematychnii-tekhnologichnii-profesiinii-osviti/sektsiia-2/10483-novi-profesiyni-rol-i-suchasnoho-pedahoha> [in Ukrainian].

11. Goffman, E. (1959). *The presentation of self in everyday life*. University of Edinburgh Social Sciences Research Centre. Retrieved from https://monoskop.org/images/1/19/Goffman_Erving_The_Presentation_of_Self_in_Everyday_Life.pdf.

12. Husak, V. M. (2019). New roles of teachers in the context of reforms of the modern Ukrainian school. *Pedagogy of partnership as a basis for the development of educational actors in the NUS*, Proceedings of the All-Ukrainian Scientific and Practical Conference. Zhytomyr. Retrieved from <https://conf.zippo.net.ua/?p=79> [in Ukrainian].

13. Zabayliaieva, T. A., & Piurko, V. Ye. (2018). Organisation of the educational process on the basis of partnership pedagogy in the context of the implementation of the Concept of the New Ukrainian School. *Personal and Professional Development of Teachers in the Context of Implementation of the Concept of the New Ukrainian School*, Proceedings of the All-Ukrainian Scientific and Practical Conference. Melitopol. Retrieved from https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/23232/1/2018_Starosta%20V_Popadich%20O_s.195-198%3B%20Starosta%20V_Keminj%20I_s.230-233%20Melitopol.pdf [in Ukrainian].

14. SSI "Institute of Educational Analytics". (2021). *Research on teachers' readiness to implement the New Ukrainian School*. Kyiv. Retrieved from https://iea.gov.ua/wp-content/uploads/2021/12/Teachers_Report_2021-1.pdf [in Ukrainian].

15. Denysiuk, O., Dron, T., & Tytarenko, N. (2023). *Monitoring study on the readiness of pedagogical staff for the implementation of the New Ukrainian School reform*. Kyiv. Retrieved from https://iea.gov.ua/wp-content/uploads/2023/11/teaching-staff_2023.pdf [in Ukrainian].

16. SSI "Institute of Educational Analytics". (2019). *Research on the teachers' readiness to the implement New Ukrainian School Concept*. Kyiv. Retrieved from https://iea.gov.ua/wp-content/uploads/2020/06/Doslidzhennya-shhodo-gotovnosti-pedagogichnih-pratsivnikov-do-realizatsiyi-Kontseptsiyi-Novoyi-ukrayinskoyi-shkoli_2019.pdf [in Ukrainian].